

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Udrag fra Dandserinden

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Dandserinden", i Paludan-Müller, Fr.: *Dandserinden*, udg. af Berit Ziegler, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 143. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm04-shoot-idm140348531774848/facsimile.pdf> (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Dandserinden

sættelse af de dybere inspirationer, som kun »en uafbrudt Forbindelse med Omverdenen« kan give. Paludan-Müllers *Lufthavnen og Atheisten* (1853) og *Tre Digte* indeholdende *Kalanus, Abels Død og Atharvens* (1854), som han skrev efter koleraepidemien, vakte bekymring i litterære kredse, fordi man frygtede, at digterens poetiske åre var ved at tørre ud. Således skrev den liberale avis *Fædrelandet* om værkerne: »de vidne om en Digter, som mere har sænket sit Blik ind i sig selv, end vendt det ud i Verden. Naar han derfor, som her, bevæger sig i den rent objective Poesie, savner man vel den Friskhed og det Farvespil, det kraftige Omrids og den Individualisation af Figurene, som en Digter kun naar ved at bevare en levende og uafbrudt Forbindelse med Omverdenen« (1854, nr. 156). Holdningen deltes af mange i samtiden, også af kristne, men domene over den ældre Paludan-Müller forekommer i dag ikke helt retfærdige. For eksempel tager digteren stilling til aktuelle spørgsmål i den realistiske og religiøse dannelsesroman *Ivar Lykkes Historie* (1866-73), men værket vakte ingen opsigt i datiden, fordi det overskyggedes af naturalismens fremmarch. Det kan dog ikke benægtes, at Paludan-Müller mere og mere fascineredes af spørgsmålet om døden, og netop dette ord kan stå som nøgleordet gennem hele forfatterskabet; digtet *Adonis* (1874) blev hans sidste, smukke hyldest til dødens gudinde: Proserpina.

Den unge Fritz fandt sin havn og overvandt splittelsen ligesom Kierkegaard og Monrad, mens Baggers forsøg næppe lykkedes og H.C. Andersens slet ikke. Anmelderne fik dermed kun delvis ret i, at romantisternes splittelse var et aldersbetinget problem, der overvindes. Få fra den romantistiske generation kom hele ud af krisen og blev religionens forsvarere. Paludan-Müllers udvikling fra desillusion til tro er et ikke ukendt udviklingsforløb hos skabende kunstnere; jeg vil her blot nævne Johannes Jørgensens overgang til katolicismen, og fra nyere tid Ole Sarvig, der nærmede sig et frireligiøst stadium med sine salmer.

X. Tekstforhold og teksthistorie

Teksten følger førsteudgaven, men der skelnes ikke mellem fremhævelser ved spættering og ved antikvaskrift, og udgiveren har tilføjet stanzenumrene. Manuskript findes ikke. Der er foretaget så få rettel-

ser mod teksten som muligt, dog er otte indlysende tegnfejl og sættefejl stiltiende rettet. Udgiveren har ikke rettet den specielle genitivsform: Adonis' (104.5), Venus' (283.7) etc., der optræder i førsteudgaven; formen er af Paludan-Müller ændret i de følgende udgaver til: Adonis', Venus' etc.

Førsteudgaven udkom anonymt vinteren 1832-33 på C.A. Reitzels Forlag. Derefter blev den udgivet med angivelse af forfatterens navn med jævne mellemrum gennem hele det nittende århundrede: i 1834, 1837, 1847, 1854, 1861 og 1872. Samtlige genudgivelser var stærkt reviderede, skønt Paludan-Müller altid forsikrede, at der kun var tale om »ydre Formforbedringer« (forordet til 1847-udgaven).

Den samlede proces i ændringerne afspejler Paludan-Müllers udvikling og aldring, men berører også teksten mere og mere af dens oprindelige liv og tidspræg. Den romantiske fortæller ender som en mere og mere dødsmerket moralist, hvilket netop medfører, at hans distance til de unge hovedpersoner bliver større. Stilens moderne disharmoni nærmer sig normalsproget såvel i ordvalg som i stillfigurer. Samtidig ændrer hovedpersonerne karakter: Dione styres efterhånden mere af den store kærlighed end af drifter, og skønt han fortsat forfører og svigter hende, ændres Charles' karakter – ikke plausibelt – bort fra løpsen og kujonen hen imod den positive helt, mens Marles bliver en ren skurk uden skyggenes dimensioner. Alt dette hænger selvfølgelig sammen med digterens udvikling fra splittelse og tvivl til forsagelse og tro – og i større tidsammenhæng: med udviklingen fra romantisme til kritisk idealisme.

Hvor vigtige revideringer var for Paludan-Müller, fremgår af et brev til forfatteren P. Hjort (1793-1871) den 10. dec 1866: »Uagtet Formen jo er Aandens Sag, kan vi her vel bedst lære af Naturen, der straffer med Monstrositet ethvert formelt Brud. Forsømmelse i dette Stykke er ogsaa et sikkert Kjendeteegn paa, at en Forfatter gaaer ned ad Bakke« (*Udvalg af Breve til P. Hjort*, Ny Samling, s. 474). Paludan-Müller havde da også langt fra tillid til egne rettelser og sammenlignede derfor gerne med manuskript og tidligere udgaver. Således kan man konstatere, at han havde hele fire tidligere udgaver ved hånden, da han reviderede 1872-udgaven.

Paludan-Müller ønskede, at man ved genudgivelser efter hans død ville holde sig til den sidste af ham selv besørgede udgave, hvilket alle udgivere hidtil har gjort. *Dandserinden* blev sidst genoptrykt efter